

Warszawa, 10-10-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.504.1.2024.AM

Pan

Donald Tusk

Prezes Rady Ministrów

ePUAP

Szanowny Panie Premierze,

jako Rzecznik Praw Obywatelskich, który stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela oraz pełni funkcję niezależnego organu ds. równego traktowania¹, zwracam się z uprzejmą prośbą o udzielenie informacji, w jaki sposób Rząd RP zamierza wykonać wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) z 12 grudnia 2023 r. w sprawie Przybyszewska i inni przeciwko Polsce (skarga nr 11454/17 i 9 innych)² oraz z 19 września 2024 r. w sprawie Formela i inni przeciwko Polsce (skarga nr 58828/12 i 4 inne)³. ETPC orzekł w nich naruszenie przez Rzeczpospolitą Polską art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych

¹ Zob. art. 18 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1175).

² Wyrok dostępny pod adresem: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-229391> [dostęp: 2 października 2024 r.].

³ Wyrok dostępny pod adresem: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-235976> [dostęp: 2 października 2024 r.].

wolności (EKPC)⁴, poprzez niewywiązanie się z pozytywnego **obowiązku zapewnienia szczególnych ram prawnych przewidujących uznanie i ochronę związków osób tej samej płci**⁵. Powyższe skutkuje niemożnością prawnego uregulowania podstawowych aspektów życia przez osoby pozostające w związkach jedнопłciowych, a tym samym naruszenie ich prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego⁶.

Wyrok w sprawie Przybyszewska i inni przeciwko Polsce uprawomocnił się 12 marca 2024 r., zgodnie z art. 44 ust. 2 EKPC. Zgodnie z art. 46 ust. 1 EKPC, w związku z art. 9 Konstytucji RP, Rzeczpospolita Polska jest zobowiązana do wykonania ostatecznego wyroku ETPC⁷. Obowiązek wykonania orzeczenia ETPC ciąży na wszystkich organach państwa, w szczególności zaś na Rządzie RP.

W wyrokach stanowiących przedmiot niniejszego pisma ETPC potwierdził, że zgodnie z pozytywnymi obowiązkami wynikającymi z art. 8 Konwencji, państwa członkowskie Rady Europy są zobowiązane do zapewnienia ram prawnych umożliwiających parom tej samej płci odpowiednie uznanie i ochronę ich związku⁸. Trybunał wskazał na aspekty materialne, w tym opodatkowanie, dziedziczenie, czy obowiązek alimentacji, jak i „moralne”, takie jak prawa i obowiązki w zakresie wzajemnej pomocy, które są integralną częścią życia każdej pary i należy je unormować w ramach prawnych dostępnych dla par tej samej płci⁹. Jednocześnie uznał aktualnie istniejące w polskim porządku prawnym możliwości uregulowania pewnych dziedzin życia przy pomocy umów prawa prywatnego, pełnomocnictw i upoważnień za niespełniające wymagań z art. 8 Konwencji i niezapewniające podstawowych potrzeb uznania i ochrony par tej samej płci w stabilnym i stałym

⁴ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.).

⁵ Zob. § 123 wyroku ETPC w sprawie Przybyszewska i inni p. Polsce.

⁶ Ibidem.

⁷ Zob. również: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-nieuregulowanie-zwiazkow-jednoplciowych-etpc-wyrok> [dostęp: 2 października 2024 r.].

⁸ § 98 i 103 wyroku ETPC w sprawie Przybyszewska i inni p. Polsce.

⁹ Ibidem, § 102 in fine.

związku¹⁰. Tym samym osoby pozostające w związkach jedнопłciowych w Polsce pozostają „w prawnym zawieszeniu, pozbawione jakiegokolwiek ochrony prawnej”, co przekłada się na znaczne trudności w funkcjonowaniu w życiu codziennym¹¹. Jednocześnie żaden z interesów publicznych przedstawionych przez rząd w postępowaniach przed ETPC nie przeważał, w ocenie Trybunału, nad interesem skarżących do prawnego uznania i ochrony ich relacji¹².

W ocenie Trybunału, państwa-strony Konwencji mają szeroki margines oceny w zakresie charakteru reżimu prawnego dla par jedнопłciowych. Istotne jest jednak, aby ochrona przyznana przez państwo parom jedнопłciowym była odpowiednia – Konwencja ma bowiem gwarantować nie iluzoryczne lub teoretyczne uprawnienia, ale takie, które będą praktycznie i efektywnie zapewniane¹³. Tym samym prawna instytucjonalizacja w omawianym zakresie powinna w polskim porządku prawnym odnosić się m.in. do problemów wskazanych już w skargach do ETPC¹⁴. Ochrona związków tej samej płci powinna zatem obejmować uregulowanie: **kwestii mieszczących się w prawie rodzinnym i opiekuńczym, w tym spraw finansowych pomiędzy partnerami, obowiązku alimentacji, opieki nad partnerem w złym stanie zdrowia, dostępu do dokumentacji medycznej, dziedziczenia, spraw podatkowych, praw związanych z własnością, dostępu do świadczeń emerytalno-rentowych, czy umożliwienia zmiany nazwiska na nazwisko partnera**¹⁵. Jednocześnie podkreślenia wymaga, że prawna instytucjonalizacja związków osób tej samej płci ma służyć nie tylko ułatwieniu im wspólnego, codziennego życia, ale przede wszystkim stanowić **państwowe uznanie ich relacji**.

¹⁰ Ibidem, § 115.

¹¹ Ibidem, § 108.

¹² Zob. § 26 wyroku w sprawie Formela i inni p. Polsce.

¹³ Ibidem, § 28.

¹⁴ Zob. § 102 wyroku Przybyszewska i inni p. Polsce.

¹⁵ Ibidem, § 108 i § 113-115.

Pragnę podkreślić, że wdrożenie do polskiego prawa wskazanych wyżej wytycznych zawartych w orzecznictwie ETPC **jest możliwe w sposób zgodny z art. 18 Konstytucji RP**, zgodnie z którym małżeństwo jest związkiem kobiety i mężczyzny.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 1 w zw. z art. 17b pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1264), zwracam się do Pana Premiera z uprzejmą prośbą o powiadomienie, jakie kroki i w ramach jakiego harmonogramu zamierza podjąć Rząd RP w celu wykonania wskazanych w niniejszym wystąpieniu wyroków ETPC. Jednocześnie pragnę podkreślić potrzebę zapewnienia odpowiedniego czasu na przeprowadzenie niezbędnych konsultacji społecznych przygotowanego projektu legislacyjnego.

Łączę wyrazy szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/